

ГОР КОСТЕЦЬКИЙ: ВІДБУЛОСЯ ЗА ВІСІМ ХВИЛИН

Дві сцени з містерії

1

Середніх розмірів місто

НАЙБІЛЬШИЙ РЕДАКТОР Я починаю вісім тисяч дванадцятий день моєї редакторської праці. Я найбільший редактор у цьому найбільшому прес-будинкові. Підо мною працюють одинадцять менших і ще менших і ще менших редакторів. Аж до Костича включно. Я знаю всіх на ймення, і знаю їхніх жінок. Крім Костичевої. У цю хвилину я повинен їм усім дати порядок. Тоді найбільший у цьому місті пресовий апарат, де я найбільший редактор, почне рухати вісім тисяч дванадцятий день моєї майже двадцятьдвохрічної редакторської праці. Галльо, два!

ПІД-НИМ-РЕДАКТОР Я при телефоні, пане редакторе.

НАЙБІЛЬШИЙ РЕДАКТОР Добрідень, які у вас нині рейди?

ПІД-НИМ-РЕДАКТОР Добрідень, пане редакторе, стадіон, фільмова прем'єра, міністерство торгівлі, модне ательє пані Дзюби, радіовисильня, летовище, ринг.

НАЙБІЛЬШИЙ РЕДАКТОР Ви щось забули. Як велося вчора?

ПІД-НИМ-РЕДАКТОР Дякую, пане редакторе.

НАЙБІЛЬШИЙ РЕДАКТОР Мали втіху, людей спостерігавши?

ПІД-НИМ-РЕДАКТОР Я завжди крізь людей бачу тільки їхні трухляві душі, пане редакторе.

НАЙБІЛЬШИЙ РЕДАКТОР Людей треба любити. Особливо, коли вони належать до нашої нації. Не верзійте дурниць, друже, про трухляві душі. Я вам кажу: ви щось забули. Добре, ми зараз згадаємо. Стадіон, фільмова прем'єра, міністерство. Що чути на островах?

ПІД-НИМ-РЕДАКТОР Повстанці, пане редакторе, після того, як їм підкинуто на парашутах протитанкові гаківниці, зайшли у лівий флянґ — —

НАЙБІЛЬШИЙ РЕДАКТОР Добре, це я прочитаю у звіті. Міністерство, пані Дзюба, радіовисильня. Ага.

ПІД-НИМ-РЕДАКТОР Слухаю, пане редакторе.

НАЙБІЛЬШИЙ РЕДАКТОР Друже, ви злочинець. Ви джек-різун і доктор-дапертутто.

ПІД-НИМ-РЕДАКТОР Слухаю, пане редакторе.

НАЙБІЛЬШИЙ РЕДАКТОР Ви злочинець, друже, бо завтра шосте квітня.

ПІД-НИМ-РЕДАКТОР Так, пане редакторе.

НАЙБІЛЬШИЙ РЕДАКТОР Тепер ви бачите, що ви злочинець?

ПІД-НИМ-РЕДАКТОР Здогадуюсь, пане редакторе.

НАЙБІЛЬШИЙ РЕДАКТОР Отже?

ПІД-НИМ-РЕДАКТОР Ідеться про те, щоб послати когось із офіційним інтерв'ю?

НАЙБІЛЬШИЙ РЕДАКТОР Краще з неофіційним. Буде натуральніше на шпальтах.

ПІД-НИМ-РЕДАКТОР Ваша правда, пане редакторе. Я не маю кого послати.

НАЙБІЛЬШИЙ РЕДАКТОР Бійтесь Бога, друже. Ви не маєте кого послати! Ви мусите поїхати самі. Тобто: мусів би поїхати я сам, безсумнівно. Але я таки справді не маю жадної можливости. В мене розраховано все до секунд тиждень наперед. Та в усякому разі мусите їхати ви. Це ж один з найбільших героїв нації, який поліг у боротьбі проти наїзника і кров'ю своєю — — Ось, прошу, мій день: дев'ята п'ятнадцять — дев'ята тридцять, розмова з вами. Дев'ята тридцять одна — дев'ята сорок — — Я ніяк не можу їхати, мусите ви.

ПІД-НИМ-РЕДАКТОР Я постараюся, пане редакторе.

НАЙБІЛЬШИЙ РЕДАКТОР Ганьба, друже. Я не розумію цього виразу: постараюся. Ви мусите. Мусите, отже, зможете. Адже так сказано у великому — — І щоб портрет був теж інтимний, розумієте? Вхоплений неждано в бігу приватного життя, в перекрої національної душі, так би мовити. Ви розумієте?

ПІД-НИМ-РЕДАКТОР Розумію, пане редакторе.

НАЙБІЛЬШИЙ РЕДАКТОР Отже, мусите ви їхати. Щоб було, як це в поета сказано — — Завдання інтерв'ю: герой ан приват, другий бік медалі, але такий же кришталевий, такий же непорочний, одне слово, ви розумієте. Портрет після перших двох абзаців, підпис напівжирним петитом, а під ним курсивом рядок з вислову героя, що закінчується багатокрапкою. Цей же рядок, але повністю, вставити в текст репортажу. Ще пара цитат, усе інше — ваш журналістичний хист. Почати репортаж так: був початок квітня року і так далі, багатокрапка. Абзац: ворог, перемагаючи наш шалений опір, залізом і кров'ю наступав нам на горло — — Тобто: залізним чоботом на горло, і так далі. Він приніс нам смерть і загибав, він загрожував самому існуванню нашої національної окремішности. Але наша земля завжди народжувала героїв. Вона й цього разу народила титанів, що в ці апокаліптичні часи — ну, і далі в цьому дусі, ви розумієте? Далі про героя окремо, про подвиги і героїчну смерть за рідний край. Потім репортаж різко міняє тон: я подзвонив на невеличкому затишному ганкові, що утопав у запашному — —

ПІД-НИМ-РЕДАКТОР Хіба не з вулиці вхід, пане редакторе?

НАЙБІЛЬШИЙ РЕДАКТОР Ні, там садок. Так ви зрозуміли?

ПІД-НИМ-РЕДАКТОР Абсолютно все, пане редакторе.

НАЙБІЛЬШИЙ РЕДАКТОР Я закінчую, бо закінчується мій час

розмови з вами. Зробіть же самі, і зробіть як слід. Перепросіть, що я не з'явився. Я б з'явився неодмінно, коли б дата була кругла. Буду вввзвтра вввечорі обов'язково на ввврочистостях, так і скажіть. З Богом, друже, мій час виходить. Мусите поїхати ще до полудня. О четвертій зателефонуйте. На все добре.

ПІД-НИМ-РЕДАКТОР На все добре, пане редакторе.

НАЙБІЛЬШИЙ РЕДАКТОР Дев'ята година тридцять одна хвилина. У розмові час лине дуже швидко. Але я, найбільший редактор, умію панувати над часом. Я маю часу, я чародій часу. Саме тому, що доля не судила мені володіти просторами. Але в часі я неначе у власному авті. Дев'ять — — Точніше, вісім хвилин я маю на те, щоб спробувати ввзввтрішню свою коротку промову на ввврочистостях. Вісім хвилин, високоповажані пані і панове, прошу зважити, як я розподіляю верхи і низи в голосових реєстрах. Прошу також прикилити вашу увагу до павз. Я починаю, високоповажані пані і панове. Високоповажані пані і панове, сьогодні ми зібралися тут, щоб ушанувати пам'ять одного з найбільших синів нашої нації, який віддав усе, що мав найдорожчого, віддав своє молоде життя за волю і незалежність рідного краю. Я хочу поділитися з вами, високоповажані пані і панове, своїми спогадами про велику людину, яку я знав так близько і яку я в цю хвилину бачу перед собою мов живу. В той грізний рік я, дякуючи тяжким обставинам, був досить далеко від рідного краю. Я сказав: далеко. Так, фізично я був далеко. Але всіма моїми думками, всіма моїми помислами, всім серцем своїм я перебував там, з ними, з тими, що в страшних умовах підпілля — — Я перепрошую, мої пані і панове. Ні, цього в тексті нема. Я перепрошую вас у цю дану хвилину. Перепрошую вас о дев'ятій годині тридцять вісім хвилин. Мені бракує ще двох епітетів. Підшукання їх вивело б мене за межі моїх вісьмох хвилин. Тому я припиняю тепер мою промову. В цілості ви почуєте її ввзвзвтра, переживши і передумавши цю виставу. Зараз я взагалі вимкнуся, вилучуся із вистави. Сьогодні ви мене вже більше не побачите. Та вам — вам варто лишитися на виставі до кінця. Кажуть, що це справді досить повчальна містерія, хоч я й не зовсім точно знаю, про що далі йтиметься. Я боюся, отже, що на вас моя поява справляє не цілком містеріяльне враження. Справа в тому, високоповажані пані і панове, що я не дограв свої вісім хвилин так, як хотів. Містерія це щось на зразок Обераммерґав або музики Баха, ну, і там Парсіфаля. А я спотикнувся об два епітети. Та все ж не журіться, мої пані і панове. Ми ввзвзвтра зустрінемося. Ми ввзвзвтра напевно зустрінемося. А, крім того, хоч я тепер і вилучаюся, вилучаюся і виключаюся, я, одначе, намагатимуся зробити так, щоб дух мій і сьогодні тут був ще скрізь присутній. Отож. Галльо, увага. На все добре. Увага. Говорять мої підлеглі. Ви маєте нагоду перевірити виконання моїх розпоряджень. Увага. На все добре.

ПІД-НИМ-РЕДАКТОР Галльо, три!

ЩЕ МЕНШИЙ РЕДАКТОР Я при телефоні, пане редакторе.

ПІД-НИМ-РЕДАКТОР Мій друже, треба поїхати до вдови Віктора.

ЩЕ МЕНШИЙ РЕДАКТОР Пане редакторе, я абсолютно не маю часу.

ПІД-НИМ-РЕДАКТОР Як я ненавиджу людей! Мій друже, в мене до полудня міністерство і стадіон, самі судить.

ЩЕ МЕНШИЙ РЕДАКТОР Пане редакторе, в мене до полудня кілька крадіжок, два згвалтування і навіть одне майже вбивство.

ПІД-НИМ-РЕДАКТОР Ох, я не зношу людей! Що ж робити?

ЩЕ МЕНШИЙ РЕДАКТОР Я зателефоную на чотири.

ПІД-НИМ-РЕДАКТОР Ні, я цілковито не зношу людей! Добре, телефонуйте на чотири, тільки швидше. Засади, запишіть собі: герой приватно, другий ясний бік медалі, дістати відповідний портрет, вмістити під другим абзацом, підпис напівжирний петит, підпис курсив, цитата з багатокрапкою, цитата у тексті повнотою, репортаж почати з грізного року, контраст герой приватно, затишний ґанок ще перед тим, решта фантазія. Господи, як я ненавиджу людей! Повторіть.

ЩЕ МЕНШИЙ РЕДАКТОР Я записав. Що після грізного року?

ПІД-НИМ-РЕДАКТОР Контраст.

ЩЕ МЕНШИЙ РЕДАКТОР Добре. В порядку. Телефоную на чотири.

ПІД-НИМ-РЕДАКТОР Телефонуйте. На третю годину я повинен мати все готове.

ЩЕ МЕНШИЙ РЕДАКТОР Старатимуся всіма силами. Галльо, чотири!

ДРУГИЙ ЩЕ МЕНШИЙ РЕДАКТОР Я не маю часу.

ЩЕ МЕНШИЙ РЕДАКТОР Треба поїхати — —

ДРУГИЙ ЩЕ МЕНШИЙ РЕДАКТОР Я не маю часу.

ЩЕ МЕНШИЙ РЕДАКТОР — — з репортажем — —

ДРУГИЙ ЩЕ МЕНШИЙ РЕДАКТОР Я не маю часу.

ЩЕ МЕНШИЙ РЕДАКТОР — — інтерв'ю — —

ДРУГИЙ ЩЕ МЕНШИЙ РЕДАКТОР Я не маю часу.

ЩЕ МЕНШИЙ РЕДАКТОР — — герой — —

ДРУГИЙ ЩЕ МЕНШИЙ РЕДАКТОР Я не маю часу.

ЩЕ МЕНШИЙ РЕДАКТОР — — шосте квітня — —

ДРУГИЙ ЩЕ МЕНШИЙ РЕДАКТОР Я не маю часу.

ЩЕ МЕНШИЙ РЕДАКТОР Чорт би вас ухопив!

ДРУГИЙ ЩЕ МЕНШИЙ РЕДАКТОР Я не маю часу.

ЩЕ МЕНШИЙ РЕДАКТОР Галльо, п'ять!

ТРЕТІЙ ЩЕ МЕНШИЙ РЕДАКТОР Я тут, ой-ой-ой!

ЩЕ МЕНШИЙ РЕДАКТОР Слушайте, треба поїхати з інтерв'ю до вдови Віктора.

ТРЕТІЙ ЩЕ МЕНШИЙ РЕДАКТОР Пане редакторе, я не можу нікуди їздити.

ЩЕ МЕНШИЙ РЕДАКТОР Що таке? Чому ви не можете їздити?

ТРЕТІЙ ЩЕ МЕНШИЙ РЕДАКТОР Пане редакторе, я не пере-ношу їзди трамваєм.

ЩЕ МЕНШИЙ РЕДАКТОР Так їдьте авто́м.

ТРЕТІЙ ЩЕ МЕНШИЙ РЕДАКТОР Пане редакторе, я не перенешу їзди авто́м. Пане редакторе, прошу мати на увазі, ой-ой-ой, що в моєму контракті стоїть умовою не їздити ні трамваєм, ні авто́м, ні будь-якими іншими засобами пересування. Пане редакторе, ой-ой-ой, доводжу до вашого відома, що в мене абсолютно розладована нервова система. Я відчуваю виразний біль у малому мозку. Відчуваю перед сніданням і о шостій годині вечора. А вночі, ой-ой-ой, приблизно об одинадцятій сорок п'ять я щоразу яскраво бачу привид білої кицьки. Ця біла кицька торік у нашому подвір'ї —

ЩЕ МЕНШИЙ РЕДАКТОР Добре, досить. Галльо, шість!

ЗОВСІМ МАЛЕНЬКИЙ РЕДАКТОР Служу, пане редакторе.

ЩЕ МЕНШИЙ РЕДАКТОР Галльо, треба поїхати до вдови Віктора.

ЗОВСІМ МАЛЕНЬКИЙ РЕДАКТОР Служу панові редакторові. Маю невідкладні справи, прошу пана редактора.

ЩЕ МЕНШИЙ РЕДАКТОР Що ви маєте?

ЗОВСІМ МАЛЕНЬКИЙ РЕДАКТОР Звідомлення зо збору винограду, з ласки пана редактора.

ЩЕ МЕНШИЙ РЕДАКТОР Це важливо. Гм. Хто може поїхати? Сьомий?

ЗОВСІМ МАЛЕНЬКИЙ РЕДАКТОР Число сім заклопотане підбиванням біржі, прошу пана редактора.

ЩЕ МЕНШИЙ РЕДАКТОР Восьмий?

ЗОВСІМ МАЛЕНЬКИЙ РЕДАКТОР Прошу ласкавого пана редактора, число вісім поїхало на кінські перегони.

ЩЕ МЕНШИЙ РЕДАКТОР Чорт би вхопив! Хто ж може до вдови Віктора?

ЗОВСІМ МАЛЕНЬКИЙ РЕДАКТОР Прошу ласкаво пана редактора взяти до ласкавої уваги, що поїхати може самий лише пан Костич.

ЩЕ МЕНШИЙ РЕДАКТОР Пошліть Костича. Він же не впорається! Гаразд, пошліть Костича. Засада: герой інтимно і його фотокартка. Поясніть йому гарненько. Решту я сам. Та він не впорається, чорт би його вхопив!

ЗОВСІМ МАЛЕНЬКИЙ РЕДАКТОР Прошу пана редактора, пан Костич, смію донести, з ласки пана редактора, цілком непогано склав звіт про прибуття кольорового короля.

ЩЕ МЕНШИЙ РЕДАКТОР Гаразд, пошліть Костича. Тільки на другу годину пополудні мушу мати.

ЗОВСІМ МАЛЕНЬКИЙ РЕДАКТОР Служу панові редакторові. Галльо! Прошу не відмовити поєднати мене з числом дванадцять. Дякую з серця.

КОСТИЧ Слухаю. Що, прошу? Ні. Так. Куди? Не може бути! Ні, я не те, я кажу: не може бути, щоб я. Певна річ, що я вам вірю, але я ніколи не думав. Віктор, удова Віктора, Господи! Так, я маю бльокнот. Що просите ласкаво? Ага. Так. Так. Так. Цілком інтимно,

герой як людина. Так. Я можу почати: насувалася грізна весна, як починає завжди найбільший редактор. Так, добре. Ну, звичайно. Фотокартка? Ніде ще не репродукована? Звичайно. Ні, це в мене шпак тут у клітці. Шпак, пташка. Так, у редакції. Бо жінка забороняє вдома тримати. Слухаю. На другу годину, добре. Так. Слухаю. До побачення. Хвилинку! Я не досить маю грошей, щоб переїхати трамваєм. Бо інакше мені не вистачить на їзду додому. В касира? Просто самого касира? Він знатиме? Добре, дякую. До побачення. Господи! Вдова Віктора! Вона грізна і величезна. Вона дочка нації, спартанка, матрона. А сам він, Господи! Мені аж ніяк не може повіритись. Де мое люстерко? Та й чи маю я люстерко? Господи! Я ніколи його не бачив, крім як на портретах. Він грізний і величезний. Син нації, спартанець, Леонид, Термопіли. Страшно. Страшно і солодко. Де мое люстерко? Та й чи маю я люстерко? Це було рівно вісім років тому. Вісім років без одного дня, шостого квітня. Ворожий літак вишукував останню землянку в лісі. Вишукував і знайшов. Господи! Ворожий літак знайшов останню землянку в лісі.

2

Середніх розмірів кімната

КИЦЬКА Ага! Ви? Так от. Я на вас лиха.

КОСТИЧ Пробачте.

КИЦЬКА Що вам пробачити?

КОСТИЧ Пробачте, ми знайомі — властиво, бачимося — кілька лише секунд.

КИЦЬКА Абсолютно не міняє справи. Я лиха на вас, бо знаю наперед, як ви складете ваше інтерв'ю.

КОСТИЧ Пробачте.

КИЦЬКА Що вам пробачити?

КОСТИЧ Пробачте, ви знаєте, як я складу інтерв'ю? То скажіть мені, будь-ласка. Бо я ще сам не знаю, як його складу.

КИЦЬКА Сказати?

КОСТИЧ Скажіть, будь-ласка. Я ось олівця маю.

КИЦЬКА То ловіть же. Чарівної соняшної днини задзвонив я біля скромних дверей. Назустріч вийшла струнка кароока молодця — —

КОСТИЧ Ви?

КИЦЬКА Ні, Сестра.

КОСТИЧ Вона кароока?

КИЦЬКА На жаль, кароока. Чи можу бачити високодостойну вдову нашого великого сина нації, блаженної пам'яті і так далі, сказав я — —

КОСТИЧ Прекрасно.

КИЦЬКА Чим можу служити, усміхнулась вона. І ця усмішка журна означала мужню перемогу жінки над своїм болем. Ми вступили до просторої світлиці — —

КОСТИЧ Сюди?

КИЦЬКА Ні. До сусідньої. Не перебивайте, до лиха вас! Так от: ми вступили до просторої світлиці, де все ще дихало духом великого покійника. Тут він жив і працював — знак оклику. Тут він зустрічав усміхнені ранкові промені сонця, і тут він прощався з ними, слабнучими та червоніючими, увечорі — знак оклику. Так, це тут витає його — великою літерою його — невмирущий дух. Це тут тривав його сповнений працею день. І це тут народжувались, і звідси линули його надхненні рядки, його могутні кличі, які закликали націю стати ще більш національною — —

КОСТИЧ Пробачте, чи можна справді так сказати: націю — національною?

КИЦЬКА Чому не можна! Валяйте, все можна. Отож: вони линули і повнили серце народу неслабнучою вірою і непохитною, невгнутою волею — три знаки оклику.

КОСТИЧ Прекрасно. Прекрасно.

КИЦЬКА Якщо це прекрасно, то ви чупераadlo.

КОСТИЧ Кажете: чупераadlo?

КИЦЬКА Кажу: чупераadlo.

КОСТИЧ Я — — пробачте — — не зовсім — —

КИЦЬКА От якраз тому й чупераadlo, що не зовсім.

КОСТИЧ Та чому ж, пробачте, чупераadlo?

КИЦЬКА Та тому, пробачте, що це не ваше.

КОСТИЧ Ваше?

КИЦЬКА І не мое.

КОСТИЧ Чие ж?

КИЦЬКА Породи людей. Богом проклятої породи людей із соціальною назвою: пан редактор.

КОСТИЧ Ага.

КИЦЬКА Зрозуміли?

КОСТИЧ Не зовсім.

КИЦЬКА Так поясню. Слушайте, недороблена істото. Породи людей, що проголошує себе сумлінням нації, не маючи на те жадних даних. Породи людей, що пише про демократичні ідеали, а навіть у своїй редакційній державі встановлює абсолютистичний режим. Породи людей, яка присягається іменем Христа, не маючи уявлення, що це ім'я означає. А я любила його, несамовито любила.

КОСТИЧ Пробачте — Христа?

КИЦЬКА Ні, не Христа. Тобто: Христа теж. Я тільки не знаю про нього багато. Ну, так, добре — але я й не клянусь його йменням. А вони знають ще менше, а клянуться.

Костич Пробачте, чи міг би я хоч один приклад?

КИЦЬКА Багато тисяч прикладів. Баль національних фабрикан-

тів. Баль національних погребників. Баль їхніх дочок. Баль їхніх внукуватих племінниць.

КОСТИЧ Стільки балів? О! І що з тими балями?

КИЦЬКА Нічого. Вони можуть тривати цілий рік. І їх називають виявом християнської культури. Ось вам і про Христа. А бідний інтелектуал —

КОСТИЧ Хто, прошу?

КИЦЬКА Інтелектуал. Той, хто думає головою, а не ногами.

КОСТИЧ І що з ним сталося?

КИЦЬКА Він не може балувати цілий рік. Він не може навіть на один тиждень поїхати собі на море, щоб там як слід подумати у гармонії з виплеском хвиль.

КОСТИЧ А чому він того не може?

КИЦЬКА Бо не має грошей.

КОСТИЧ А чому він їх не має?

КИЦЬКА Тому, що він не пише звіти про балі. Тобто, пише, але у негативному пляні. І його цькують.

КОСТИЧ А чому, вибачте, цькують?

КИЦЬКА Бо вони кажуть: хто проти балів, той проти вартостей християнської культури. От вам ще раз про Христа.

КОСТИЧ А хто так, прошу, твердить?

КИЦЬКА Порода людей, яка присягається іменем Христа, не маючи уявлення, що це ім'я означає.

КОСТИЧ Ага,

КИЦЬКА Зрозуміли?

КОСТИЧ Не зовсім.

КИЦЬКА Так я ж вам відразу сказала, що ви чуперадло.

КОСТИЧ У ваших словах може бути велика слухність. І щодо чуперадла, і щодо — Чи можу я вас, у такому разі, розглядати як революціонерку?

КИЦЬКА Розглядайте мене, як вам тільки заманеться. О мій Господи святий! Вам неодмінно треба, щоб усе мало назву?

КОСТИЧ Так, бо —

КИЦЬКА Звичайно, «бо»! Ви потребуєте підпису під кліше. Напівжирним шрифтом. Підпис: курсив.

КОСТИЧ Так ви вже знаєте умови інтерв'ю?

КИЦЬКА Як я можу їх не знати! Але ви мусите знати, ви. Ви мусите знати, що я його любила, шалено любила.

КОСТИЧ Ах, справді. Ви були вже сказали про любов. Кого ви, отже, з вашого дозволу, любили?

КИЦЬКА Я любила того, чию вдову ви прийшли інтерв'ювати.

КОСТИЧ Ага, ви про —

КИЦЬКА Авжеж, я про нашого національного героя, про блаженної пим'яті. Усім своїм життям він стверджував легенду про прекрасну неповторність людини. Запашна стежка становлення. Гостроцвя-

хий шлях самотворення. Ні, він так, звичайно, не говорив. Це вже я від вас набралася.

КОСТИЧ Від мене?

КИЦЬКА Від вашої породи. Він говорив про це інакше. І робив теж інакше. Ах, коли я дивилася на нього, мені спирало дух. Але зовсім, зовсім не від того, що пише про нього ваша спекулянтська банда. Я знаю вас, на жаль, як облуплених. Ви тремтите за суспільство, що в ньому непохитно височать ваші редакторські крісла.

КОСТИЧ Мої крісла?

КИЦЬКА Не ваші, до лиха вас! Взагалі ваші крісла, ваші посади, ваші гонорари, ваші банкові рахунки. Ах, як смажно він вас ненавидів. Ось за те я його любила, за те.

КОСТИЧ Я прошу пробачення. Так прекрасно почалось, а тепер — Я прошу пробачення. Мені хотілось би розібратися — —

КИЦЬКА Що — піджак скинути? Штани?

КОСТИЧ Ні, я не в тому розумінні. Розібратися — розглянути-ся. Покійний, наскільки я зрозумів вас, був проти національної спільноти демократичних редакторів. Добре. Що ж було, в такому разі, його ідеалом? Трудова монархія? Націократія? Чи, навпаки, червоний комунізм?

КИЦЬКА Ні, ви безнадійні. Таж уся справа в тому, що він не мав редакторського нахабства визначати кінцеву мету людства. Він хотів людину свободну, людину незалежну, людину, дорослу до співпраці.

КОСТИЧ До співпраці — з ким, прошу?

КИЦЬКА З Творцем всесвіту, лихо на вас!

КОСТИЧ Ага.

КИЦЬКА Зрозуміли?

КОСТИЧ Не зовсім. Я просив би деталізувати.

КИЦЬКА Деталізую. Він хотів, щоб ідеали виникали з несхожості людей. Зрозуміло? Він хотів, щоб на війну за свободу йшли добровільно, а не з інерції. Зрозуміло? Він був проти загальної мобілізації.

КОСТИЧ Вибачте, він — — Чи не належав він часом до секти?

КИЦЬКА До якої секти?

КОСТИЧ Ну — — Скажімо, до секти відмовників від військової повинності?

КИЦЬКА Ні, ви таки безнадійні. Він хотів свободи — розумієте? — свободи. Він був проти доктрин. Він хотів, щоб звільнений мозок сам визначав гідний людини суспільний лад. Невже не зрозуміло? Він хотів, щоб вільний від усякого натиску інтелект — —

КОСТИЧ Ага, це той, що не має грошей?

КИЦЬКА Атож, атож. Той, що не має грошей. Уже зрозуміло? Усі навкруги вимагали єдності нації. А він вимагав неповторної особистості. Людство буде єдине, казав він, коли нації будуть різні. Але й нація, казав він, буде тоді лише єдина, коли всі її члени будуть різні.

Різні, розумієте, тобто: несхожі, неоднакові. Перша вимога: щоб А не був подібний до Б. Щоб я, наприклад, не скидалась на такого пана редактора, як ви. Уже зрозуміло?

КОСТИЧ Так, уже майже зрозуміло. Бачте, я трохи боюся вас.

КИЦЬКА Ви — мене? А то чого?

КОСТИЧ Бо ви, мабуть, птиця.

КИЦЬКА Птиця? Я таки птиця. І ще й яка птиця. А хіба що?

КОСТИЧ Справа в тому, що ви — — Бачте, ви даремно так мене клюєте отим паном редактором. Воно правда, в суспільстві мене дійсно так називають. Я не пан доктор, не пан магістер, і не пан директор. Так само я не пан полковник, не пан інженер, не пан меценас. Я таки пан редактор. Але я не справдешній редактор. Тобто: не повний редактор. Я тільки новинар. Я людина, підлегла повному панові редакторові. І якби ви спитали, яке мое амплуа, то я відповів би — —

КИЦЬКА Яке ваше амплуа?

КОСТИЧ Бець.

КИЦЬКА Бець?

КОСТИЧ Бець. Так мене називає дружина. Отже, не чуперадло, — бо це не зовсім точно, — а бець. Я типова пересічна людина. Я пересічна, і до того ж несмілива людина. Я не наважуюся попросити в повного пана редактора надвишки до заробітної платні. Саме це визначає зерно моєї акторської маски. Дружина визначила це коротким словом: бець. Я несміливий з моїм повним паном редактором. Я несміливий так само з тими, кого інтерв'юю. Я несмілива людина. Я типова пересічна людина.

КИЦЬКА Та й як же ви одружувались?

КОСТИЧ Як усі люди мого типу. Коли я зізнавався своїй теперішній дружині у коханні, я не знав, як мені скласти губи.

КИЦЬКА Справді не знали?

КОСТИЧ Ні, довго не знав. Потім надумав, склав губи і зізнався.

КИЦЬКА Стривайте. Ми ще можемо з вами porozумітис. Ви твердите, що ви пересічна людина?

КОСТИЧ Типова пересічна людина.

КИЦЬКА Це, мабуть, неправда.

КОСТИЧ Чому, вибачте, неправда?

КИЦЬКА Пересічна людина не може сказати: я пересічна людина. Подумайте самі. Божевільний теж не може сказати: я божевільний. Хіба не так? Подумайте самі. Либонь є у вас своє, власне, чого нема в інших? Подумайте. Пригадайте. Ну ж бо!

КОСТИЧ Постараюсь пригадати. Бачте, я ще ніколи не чув такої розмови, як от ваша. Мене вона дуже зацікавила. Хоч я, звичайно, повнотою безсилий вам чимсь допомогти.

КИЦЬКА Мені допомагати не треба. Допоможіть собі самому. Пригадайте щось, що є у вас своє, непозичене, і з мене буде досить. Пригадали?

КОСТИЧ Ні, ще не пригадав. Зараз постараюсь пригадати. Хіба це — — Тільки я не знаю — —

КИЦЬКА Ну, ну! Сміливіш.

КОСТИЧ Коли дружина забариться на кухні, я краду в неї сир із шафи. Я роблю це так: її немає в хаті, але я кажу вголос, мовляв, це передостанній шматочок. Тому передостанній, що я прочуваю, хоча й неясно: буде, мовляв, ще останній. Беручи з шафи останній, я знову кажу вголос: це останній. За п'ять хвилин я промовляю вголос: це останній-приостанній — і з'їдаю його. І тільки наступний я їм мовчки, бо далі вже не знаю, як сказати.

КИЦЬКА Ха-ха-ха!

КОСТИЧ Ги-ги-ги!

КИЦЬКА Знаменито.

КОСТИЧ Вам подобається?

КИЦЬКА Страшенно. Ви не знаєте, як буде після останній-приостанній?

КОСТИЧ Ні, не знаю.

КИЦЬКА Останній-приприостанній.

КОСТИЧ Дуже вам вдячний. Тепер я знатиму. Тільки, на жаль, останній-приприостанній буває дуже рідко. Майже ніколи.

КИЦЬКА А то чому?

КОСТИЧ Бо приходять дружина з кухні і свариться.

КИЦЬКА А ви тоді що?

КОСТИЧ Паленію з сорому.

КИЦЬКА Ні, ми таки з вами порозуміємось. Ви не безнадійний. Може, і друзями ще з вами будемо. Ви повинні тільки трохи розвинутиись. Тоді ми складемо з вами змову. Хочете, я розповім вам про свої витівки?

КОСТИЧ Слухаю з увагою.

КИЦЬКА Приходять до нас панове редакторове. Шанують і співчують. Чи все в порядку, питають. Єдине їхнє прагнення, щоб усе було в порядку. Сестра якраз була трошки хвора. Сидить тут же з обов'язаним горлом, мовить томним голосом. Отже, не все в порядку. А інше все в порядку? — питають. Інше все в порядку. Добре, кажуть, що все в порядку. І я завила.

КОСТИЧ Завили?

КИЦЬКА Завила.

КОСТИЧ Справді, завили? Яким голосом?

КИЦЬКА Не своїм голосом. Не кицькиним. Вовчим. У чому річ? — сестра перелякано. Я не хочу, щоб усе було в порядку. Хочу, щоб щось було не в порядку.

КОСТИЧ Он що! Я вже теж цього хочу. Тільки не знаю, як.

КИЦЬКА Ми з вами будемо кріпкі друзі. Або ось іще. Приходять до нас панове редакторове. Шанують і співчують. Тоді один медовеньким голоском заводить. Створився новий гурт письменників

та мистців, розвиває діяльність. Ламає штампи — медовеньким голоском повідає — будує трон новому мистецтву, видає журнал і — медовеньким голоском — за чутками, хоче вмістити статтю про нашого національного блаженної пам'яті і так далі. За чутками, статтю хотять ілюструвати портретом і, ймовірно, звернуться до пані. Так чи не будуть пані ласкаві мати на увазі — медовеньким голоском — мати на увазі, що досі ще не визначено політичної приналежності цього гурту. Хоч, може, це й неправда — медовеньким голоском, — але є чутки, що гурт створено з спеціальною метою розсаджувати нашу національну духовість і нашу християнську культуру. У гаслах групи можна вичути, мовляв, деструктивні тенденції, тож — наймедовішим голоском — чи не варт, мовляв, заждати з портретом, перечекати, затримати? І я завила.

КОСТИЧ Завила?

КИЦЬКА Завила. І як завила! Слушайте. Якщо ви тут передо мною сидите з паном редактором в душі, то краще йдіть собі геть. Бо зненавиджу. Але якщо людина ви, то не спокійтесь, не гамуйтеся, аж доки вам не пощастить.

КОСТИЧ У чому, прощу, пощастить?

КИЦЬКА Аж поки вам не пощастить із серця вирвати в сестри її дружини образ. Яка ж це була самостійна людина, і яка самосійна! Не бентежтесь, отже. Йдіть. Її зустріньте віч-на-віч. Крізь голос томний просмикніться. І просковзніть повз траур вій. І форму зруште удовичу, і в душу їй залізти руками не злякайтесь. І образ її чоловіка живим, нежурнальним, негазетним добудьте там на дні. І людям чисто покажіть. Самостійна була з нього людина, самостійна і самосійна.

КОСТИЧ Так. Дозвольте, я встану.

КИЦЬКА Дозволю. Ви озираєтесь?

КОСТИЧ То я ненароком. Я просто хотів, з вашого дозволу, випростатись.

КИЦЬКА Випростуйтесь. У цій кімнаті дозволено робити все, що завгодно. Вона моя.

КОСТИЧ Так це не його кімната?

КИЦЬКА Ні, його — сусідня. Але ви таки озираєтесь?

КОСТИЧ Бо я розгубився. Я відчуваю: так непосильне моє завдання. Прекрасний був початок, а тепер усе мені переплуталось. Постараюсь. Пробачте. Я постараюсь.

КИЦЬКА Ви дивуетесь, що в мене опудало лицаря стоїть?

КОСТИЧ О ні, це не бентежить мене.

КИЦЬКА Ви не боїтеся неіснуючих героїв?

КОСТИЧ Неіснуючих — ні. Бо в мене в самого є неіснуючий шпак.

КИЦЬКА Хто, хто у вас є?

КОСТИЧ Шпак. Пташка.

КИЦЬКА Неіснуюча?

КОСТИЧ Так, бо не існує вдома.

КИЦЬКА А де існує?

КОСТИЧ У редакційній моїй кімнаті.

КИЦЬКА А то з якої речі?

КОСТИЧ Бо дружина забороняє вдома тримати.

КИЦЬКА О, ми з вами друзі, вже друзі! Моя сестра теж забороняє тримати в неї неіснуючих лицарів. Вона гадає, що її лицар існує. І тому оцю броню я забрала до себе. Ха-ха-ха!

КОСТИЧ Ги-ги-ги!

КИЦЬКА Чого це ви іржете? Я сміюся — зрозуміло. Але ви чого?

КОСТИЧ Бо сміх ваш заразливий. І я — —

КИЦЬКА І знову ви озираетесь? У мене тут сьогодні такі справді все догори ногами.

КОСТИЧ У жінки, ги-ги-ги — —

КИЦЬКА Що у жінки ги-ги-ги?

КОСТИЧ У жінки, ги-ги-ги, завжди все догори ногами.

КИЦЬКА Ах, так ви й таке вмієте?

КОСТИЧ Я вмію. Я багато вмію. Тільки завжди боюся.

КИЦЬКА О радість! Бачите: я у вас не помилилась. Ви в душі смілива і непересічна людина. Тільки ви повинні розвинути, Ось вона вже йде. Так не забудьте ж мою науку. Не занежайте вашу обіцянку. Ви обіцяли постаратись. Так регочіться: ги-ги-ги — вам до лица. Вперед! Вона вже йде. Вперед! Крізь голос томний і крізь траур вій!

Музика. Сходами ВДОВА.

НІКОДИМА Багато шуму і порожніх слів.

КИЦЬКА Бо вимовляти повно — не щастить.

НІКОДИМА Все ж ліпше помовчати — при сторонніх.

КИЦЬКА Тут справді є сторонні: пан редактор.

НІКОДИМА Чому ж мене не кликала раніш?

КИЦЬКА Давала в інтерв'ю потрібний вступ.

НІКОДИМА Блазнюєш, рибонько, усе блазнюєш.

КИЦЬКА Ще не на повний голос, удівонько-голубонько.

НІКОДИМА Гаразд. Ми потім зведемо рахунки.

КИЦЬКА Про мене, розраховуйтесь щоднини.

НІКОДИМА Не місце і не час тут для спектаклю.

КИЦЬКА От навпаки: увага всіх на сцені.

НІКОДИМА Гадаю я: з театром скінчимо.

КИЦЬКА От навпаки: все досі — лиш пролог.

НІКОДИМА Тож досить, добре. Йди і дай нам спокій.

КИЦЬКА А ти гарненько приготуйсь до ролі.

НІКОДИМА Послухай, Кицю: межі мусить мати все.

КИЦЬКА Не все. Та дещо — вже ж. Атож. Гуд бай.

І крізь томність уже ледь-ледь тремтить смішинка. Але тоді:

НІКОДИМА Чим можу служити?

КОСТИЧ Я хотів би розмовляти з високодостоїнною вдовою нашого великого сина нації, блаженної пам'яті — — Пробачте. Не так. Я хотів би — —

НІКОДИМА Пан редактор хотіли б?

КОСТИЧ Пан редактор хотіли б — — Тобто: пан редактор не я — — Не я пан редактор — —

НІКОДИМА Ні?

КОСТИЧ Ні, не я. Я — — Ви так страшно дивитесь на мене — —

НІКОДИМА Як прошу?

КОСТИЧ Ні, не страшно. Але все таки якось так. Я розумію, ви гадали, я повинен бути менший на зріст — —

НІКОДИМА Як, прошу?

КОСТИЧ Звичайно, так воно й повинно бути. Хоч роллю мою може грати й актор, на зріст високий. Річ не в тому. Річ не у зрості. Важливо, щоб рукави були коротші абоощо. Коротші, ніж нормально на зап'ястя. Щоб зап'ястя визирали з рукавів абоощо. Але цього теж не можна.

НІКОДИМА Справді, не можна?

КОСТИЧ Ні, бо репортер не повинен мати прикмет.

НІКОДИМА Не повинен?

КОСТИЧ Ні. Усе нейтральне: краватка, піджак, обличчя. Новинар це нейтральне тло. Чорний оксамит — — Ні, краще: сірий. Сірий оксамит новинаря, на якому вирізьблюється контур живої новини. Он як. І тому інтимно, інтимно — —

НІКОДИМА Що — інтимно?

КОСТИЧ Ні, я не про те. Контур інтимний. Інтимний контур на тлі сірого нейтралітету. Бо не дай Боже, коли репортер має бородавку або якунебудь отаку щелепу — —

НІКОДИМА Яку? Отаку-о?

КОСТИЧ Так. Або отаку. Або ще отаку. І портрет також інтимний.

НІКОДИМА Чий портрет — новинаря?

КОСТИЧ Ні, я про нашого національного героя, про блаженної пам'яті — —

НІКОДИМА О, так. Для мас він монумент, неприступна скеля. Недосяжною бронзою височить він над національною спорудою, і обличчя його понадчасне, обличчя півбога. І тільки дух його та я, усе ще жива, хоч і живцем похована, тільки ми удвох знаємо, яким нелюдським зусиллям доводиться мені тамувати серця біль, усміхаючись, відповідати на запитання — —

КОСТИЧ От бачите. А прийшов би репортер із щелепою — і що тоді? Уся увага була б на нього, от що тоді було б. Він став би другою особистістю в інтерв'ю. А цього не можна. Репортер під час інтерв'ю не має права бути особистістю. Сіре тло нейтралітету, більш нічого. Ах, вас, мабуть, ще ніхто ніколи так не інтерв'ював?

НИКОДИМА Зізнаюсь: ні. Та те, що ви говорите, — цікаво.

КОСТИЧ А, де там цікаво! Я сам не знаю, що я говорю. То я від переляку. Від тотального переляку. Бо я страх який боязкий.

НИКОДИМА І це теж цікаво. Ніколи на житті не бачила ще боязливих.

КОСТИЧ О, так, авжеж. Вас оточували самі герої. О, на мені ви можете простежити повну протилежність. Точка за точкою — повну біологічну протилежність.

НИКОДИМА Бачу, ви цікава людина.

КОСТИЧ Мені це вже вдруге сьогодні говорять. Тільки воно не так.

НИКОДИМА Вам Кицька говорила? Не гнівайтесь на неї. Вона ще не слухняна й недоладна, але душа у неї, суттю, добра. Вона ще просто не перебродила. На все свій час. А горя мого вона ніколи не знає. Хвалити Бога. Так ви хотіли б інтимніший портрет?

КОСТИЧ Атож. І з гасел щось. Таке щонебудь, що в підписі можна б фрагментом, а у тексті повнотою.

НИКОДИМА Що ж би вам таке дати?

КОСТИЧ Таке щонебудь, з вашої ласки. Ще ніде не публіковане.

НИКОДИМА Життя героя — на овиді. У нього нема неопублікованих речей. Його серце належить усім. І зроджене у серці відразу ж таємницею прилюдною стає. Хібащо це — —

КОСТИЧ Ах, усе таки маєте?

НИКОДИМА Я нещодавно розшукала його не знані перед тим мені записки. Тож я вам звідти щось.

КОСТИЧ Я буду вам надзвичайно вдячний. Мій найбільший редактор — —

НИКОДИМА А! Як же йому йдеться?

КОСТИЧ Дякую. Тобто: він дякує красно. Він просив переказати, що взавтра неодмінно проголошуватиме на врочистостях.

НИКОДИМА О, це приємно. Вже наперед передсмакую зразок патріотичного мистецтва промовляти.

КОСТИЧ Атож, він уміє. Хотів би я так.

НИКОДИМА Що ж, майбутнє перед вами. Скільки, пробачте, років вам?

КОСТИЧ Тридцять три, з вашої ласки.

НИКОДИМА Ще все попереду. При наполегливій праці — — Хто зна, може, якраз сьогодні я й приймаю в себе майбутню журналістичну зорю?

КОСТИЧ Ви смієтесь?

НИКОДИМА Так, я сміюсь. Але не злісно. Я доброзичливо сміюсь. Хіба ж отак — ха-ха-ха-ха — це злісно?

КОСТИЧ Ги-ги-ги-ги — — Ні, пробачте: не ги-ги-ги-ги. Я хотів інакше. У вас не злісно. Але в мене глупо.

НИКОДИМА У вас не глупо. Отже, прошу сісти й зачекати.

КОСТИЧ Я можу тут чекати?

НИКОДИМА Так, це кімната Кицьки. Вона не прийде більш.

КОСТИЧ Не прийде, справді?

НІКОДИМА Не прийде, бо сьогодні відлітає літаком.

КОСТИЧ Ах, літаком?

НІКОДИМА Так, літаком. Вона завжди так робить напередодні річниць: летить собі для різних своїх витребеньок. Але нічого, це минеться. Вона не зовсім ще перебродила. І Богові хвала, що долі вона моєї не зазнає.

КОСТИЧ Ні, не зазнає.

НІКОДИМА Не зазнає, ні. Тож прошу зачекати. Я потребую п'ять хвилин усього. Найбільше — вісім.

Відхід УДОВИ. У кріслі приміщується КОСТИЧ. Театральний жест, який означає спершу втрату влади над собою, потім варіант розпачу, а водночасно ситуацію «якось та буде».

На годинникові або просто в оркестрі вистукує якимнебудь умовним знаком одну по одній рівно вісім хвилин. І вони можуть так собі й проминути, поки КОСТИЧ децю вже заспокоює сидить у кріслі.

Але може бути й інакше. Може бути так: НІКОДИМА зненацька на дверях, морським вітром коливане волосся, через ліву руку перекинута легкий плащ, правою, високо, над головою, тримається одвірка, — зірвана з місця і вже більш не поставлена назад кар'ягида. І музика тепер теж інакша. І взагалі від цього моменту вже зовсім не та музика.

НІКОДИМА Ти готовий?

КОСТИЧ Я? Пробачте — —

НІКОДИМА Я питаю: ти готовий?

КОСТИЧ Власне — —

НІКОДИМА Я питаю: ти готовий?

КОСТИЧ Власне, готовий.

НІКОДИМА Так танцюй зо мною.

КОСТИЧ Отак відразу й танцювати?

НІКОДИМА Так, бо літак чекає.

І тоді починається танок НІКОДИМИ. «Танцюй зо мною», щоправда, означає не тільки дослівне. Означає також: «іди зо мною». Потроху КОСТИЧ усвідомлює двозначність виразу. Тож під час, коли плащ її легкий в'ється над її несказаним волоссям, він партнерує їй у танці. Виявляється його внутрішня пластичність і зовнішній сприт.

Літак може зобразити все та ж сама оркестра. Музика при тому мибонь дванадцятьтонова. Так треба, щоб було натурально. Раптова перспектива морів та островів. Літак вибере один з них: середніх розмірів відлюдний острів. Спершу літак, одначе, матиме інакше службове навантаження: налетіти на останню землянку в середніх розмірів лісі. А ще перед тим — інтермедія.

СУЧАСНІСТЬ

ЛІТЕРАТУРА, МИСТЕЦТВО,
СУСПІЛЬНЕ ЖИТТЯ

9 (45)

ВЕРЕСЕНЬ 1964

РІК ВИДАННЯ ЧЕТВЕРТИЙ

МЮНХЕН